

**A SZEPTEMBERI NEMZETKÖZI NYÁRI LÚD (*Anser anser*) SZÁMLÁLÁS
MAGYARORSZÁGI EREDMÉNYEI 1989-1996**
RESULTS OF SEPTEMBER INTERNATIONAL GREYLAG GOOSE COUNTS
IN HUNGARY 1989-1996

Dr. Faragó Sándor & Jánoska Ferenc

Magyar Vízivad Kutató Csoport, Soproni Egyetem Vadgazdálkodási Tanszék
Hungarian Waterfowl Research Group, University of Sopron, Department of Wildlife Management
H-9400 Sopron, Ady Endre u. 5., Hungary

1. BEVEZETÉS

A Nemzetközi Vízivad Kutató Iroda (IWRB, ma Wetlands International) Vadlúd Kutató Csoportja (Goose Research Group) 1989-ben hirdette meg az egységes, új rendszerű Nemzetközi Szeptemberi Nyári Lúd Számlálást, amelybe a Magyar Vadlúd Kutató Csoport (mint az IWRB Vadlúd Kutató Csoport Magyar Munkacsoportja) is bekapcsolódott. Az adatokat a számlálást követően az IWRB Nyugat-Palearktisi Vadlúd Adatbázisa (Western Palearctic goose database) székhelyére a dániai Kaløbe továbbítottuk, ahol a feldolgozásokat végzik. Adataink így belekerültek abba az egységes adatbázisba, mely az alapja a fajra, vagy annak egy-egy fészkelő, illetve telelő populációjára vonatkozó gazdálkodási tervnek, stratégiának.

Mindezideig a magyarországi számlálások eredményei nem voltak ismertek a hazai természetvédelmi és vadgazdálkodási szakközönség előtt. Jelen dolgozat a lokális adatok közlésén túl egy országos helyzetképet kíván adni a szeptemberi felmérések alapján, bemutatva e felmérés eredményeit, rávilágítva ugyanakkor annak korlátaira is.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

A szeptemberi nyári lúd szinkron számlálásokat kezdetben azzal a céllal szerveztük meg, hogy a fészkelő populációk elhelyezkedésére, az azévi szaporulattal feldúsult populációk nagyságára szolgáltatson információkat. Arra a tényre azonban már a vizsgálatok hívták fel a figyelmet, hogy elsősorban a határmenti térségekben, de regionálisan is nagyobb mérvű migráció tapasztalható a fészkelés után, ami befolyásolhatja a lokális populációk aktuális tartózkodási helyét. E folyamatot elsősorban a hidrológiai viszonyok, illetve a táplálékkínálat határozzák meg. Erre vonatkozóan a Kárpát-medence ÉNy-i területén a Fertő-tó és Dél-Morvaország kapcsolatáról jelent is meg közlés (Dick *et al.* 1984).

Mindezeket figyelembe véve a vizsgálatokat ugyanazon területeken és módszerekkel végeztük, mint a korábban megkezdett vadlúd vizsgálatoknál (Faragó,1995, Faragó 1996), azaz az október-március közti vizsgálati időszak 1989 szeptemberében egy hónappal korábban kezdődött. Az adatokat a szokásos módon táblázatban és térképen közöljük (**1.táblázat, 1.térkép**), az értékelést pedig megfigyelési helyenként, illetve országos összesítés után a tartamos vizsgálatok lehetőségeit kihasználva tesszük meg.

3. EREDMÉNYEK

Az értékeléskor megemlítünk minden olyan területet, ahol a 8 év során legalább egyszer észleltünk nyári lúdat. Az egyes helyekre vonatkozó tartamos állományváltozás (long-term dynamics) az **1.ábra** mutatja.

Fertő-tó (magyar rész)

A Fertő-tó szeptemberi nyári lúd állománya erősen ingadozó volt a vizsgált évek folyamán. A magyar törész mintegy száz párra (Pellinger 1993) tehető fészkelő állománya mellett egyes években megjelentek a már gyülekezőben-vonulóban lévő csapatok is, más években ez későbbi időpontra (szeptember vége, október eleje) tehető. Minimális mennyisége 60 pld (1989), maximális mennyisége 2503 pld (1993), az átlagos megfigyelt egyedszám 830 pld volt. 1993-as szeptemberi csúcsmennyisége idején a teljes hazai egyedszám 28,8 %-a a Fertő-tó magyar oldalán került megfigyelésre.

Velencei-tó, Dinnyesi-Fertő

A nyári lúd rendszeres szeptemberi gyülekezőhelye. Csupán 1990-ben nem észlelték a megfigyelők, egyébként néhány tíz példánytól több százas példányszámú csapatokig fordult elő. Maximális mennyisége 420 pld (1996), az átlagos megfigyelt egyedszám 183 pld volt.

Soponyai-halastavak

Rendszeres gyülekezőhelye a nyári lúdnak, csupán 1994 szeptemberében nem fordult itt elő e faj. Állománya erősen ingadozó, 1992-ig növekvő, azóta inkább csökkenő tendenciával. Maximális mennyisége 1000 pld (1992), átlagos megfigyelt egyedszáma 360 pld volt. 1992-es állomány-tetőzése idején a teljes hazai mennyiség 24,7 %-a itt fordult elő.

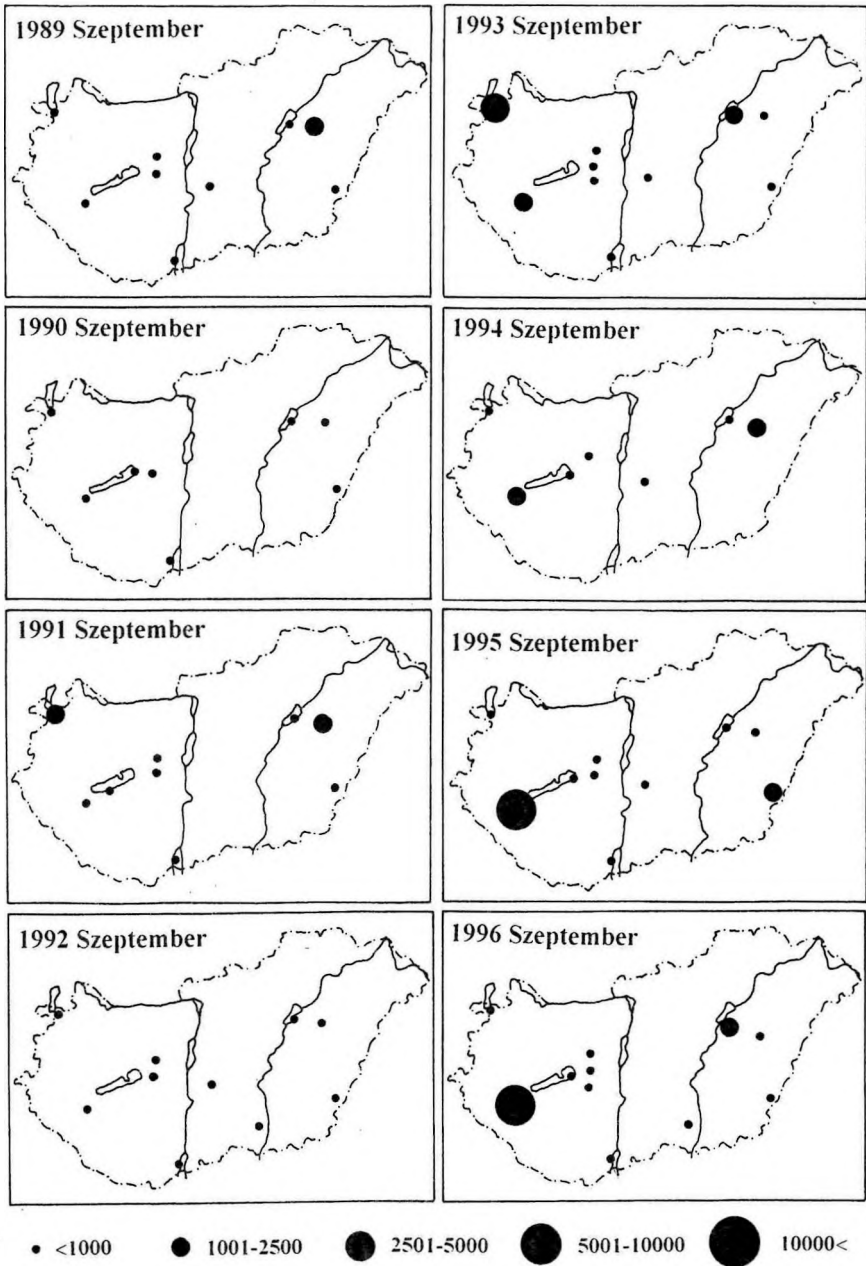
Balaton keleti része

Esetlegesen, néhány tíz példányban fordul elő a nyári lúd a szeptemberi időszakban. A 8 vizsgált év közül négyben (1989, 1991, 1992, 1993) nem észlelték a megfigyelők. Maximális mennyisége 50 pld (1994), átlagos megfigyelt egyedszáma 16 pld volt.

I. táblázat: A nyári lúd magyarországi dinamikája a Nemzetközi Szeptemberi Nyári lúd Számlálások alapján 1989-1996

Table 1 : Dynamics of Greylag goose in Hungary after the International September Greylag Goose Count 1989-1996

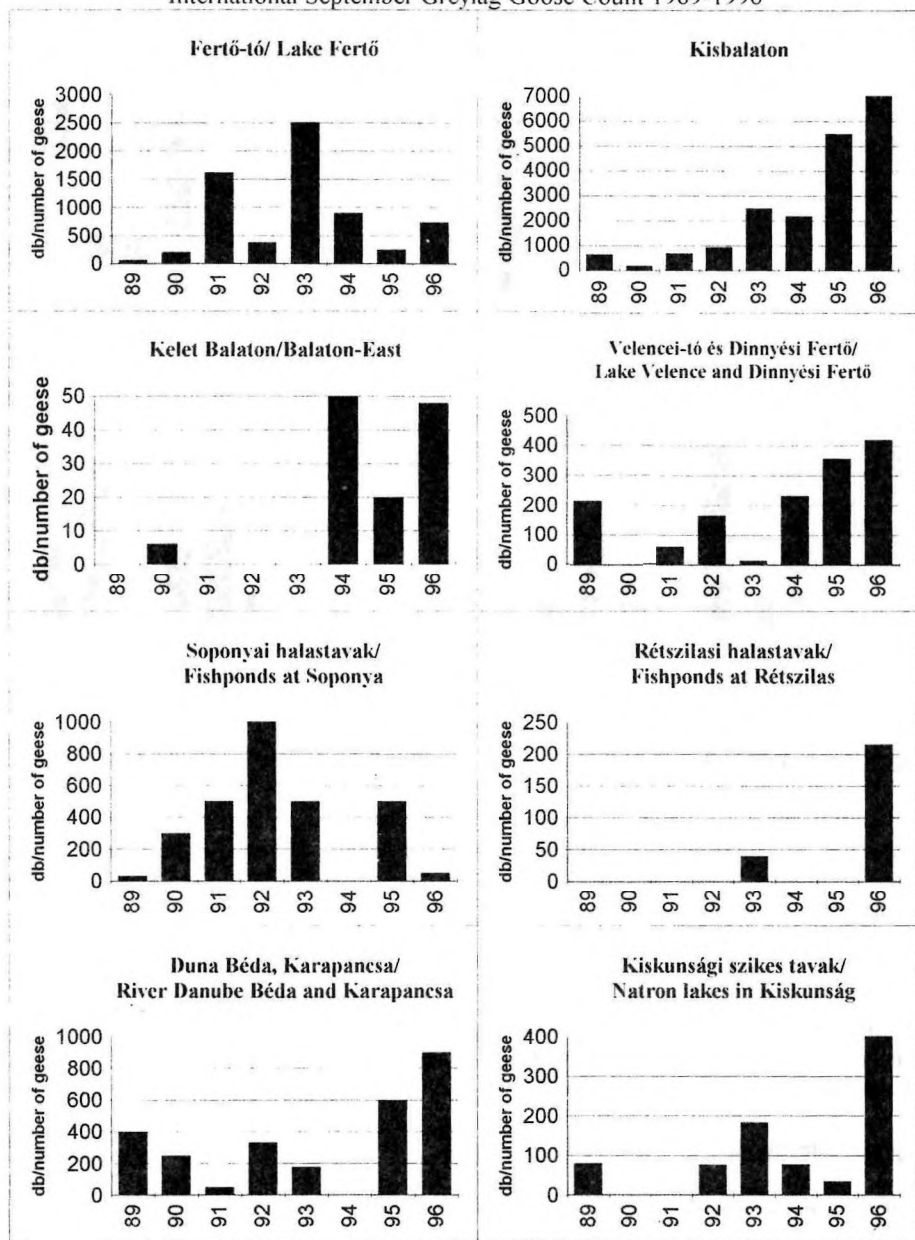
Hely-Sites	89	90	91	92	93	94	95	96
Fertő-tó Lake Fertő	60	200	1616	380	2503	900	250	733
Kisbalaton Kisbalaton	658	200	697	946	2500	2200	5500	7000
Nyugat Balaton Balaton-West	0	0	0	0	0	0	0	0
Kelet Balaton Balaton -East	0	6	0	0	0	50	20	48
Irmapusztai halastavak Balatonlelle Fishponds at Irmapuszta near Balatonlelle	0	0	5	0	0	0	0	0
Tatai Öreg-tó Lake Öreg-tó at Tata	0	0	0	0	0	0	0	0
Velencei-tó és Dinnyési Fertő Lake Velence and Dinnyési Fertő	212	0	61	165	14	232	356	420
Soponyai halastavak Fishponds at Soponya	32	300	500	1000	500	0	500	50
Rétszilasi halastavak Fishponds at Rétszilás	0	0	0	0	40	0	0	215
Pellérdi halastavak Fishponds at Pellérd	0	0	0	0	0	0	0	0
Sumonyi halastavak Fishponds at Sumony	0	0	0	0	0	0	0	0
Duna Gönyü-Szob River Danube between Gönyü and Szob	0	0	0	0	0	0	0	0
Duna Gemenc River Danube at Gemenc	0	0	0	0	0	0	0	0
Duna Béda, Karapancsa River Danube Béda and Karapancsa	400	250	50	330	178	0	600	900
Kiskunsági szikes tavak Natron lakes in Kiskunság	80	0	0	76	184	78	35	400
Büdösszék Büdösszék	0	0	0	0	0	0	0	20
Tömörkényi Csaj-tó Lake Csaj at Tömörkény	0	0	0	3	0	0	0	1
Szegedi Fehér-tó Lake Fehér at Szeged	0	0	0	0	0	0	0	0
Tisza-tó Lake Tisza	22	26	85	84	1568	472	516	1590
Hortobágy Hortobágy	1520	294	1870	59	504	1120	320	790
Biharugrai és Begécsi halastavak Fishponds at Biharugra and Begécs	220	75	240	1000	700	0	1300	650
Kardoskúti Fehér-tó Lake Fehér at Kardoskút	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen								
Total	3204	1351	5124	4043	8691	5052	9397	12817



1. térkép: A nyári lúd előfordulás szeptemberi mintázata Magyarországon 1989-1996
 Map 1: Distribution pattern of Greylag goose in Hungary, in September 1989-1996

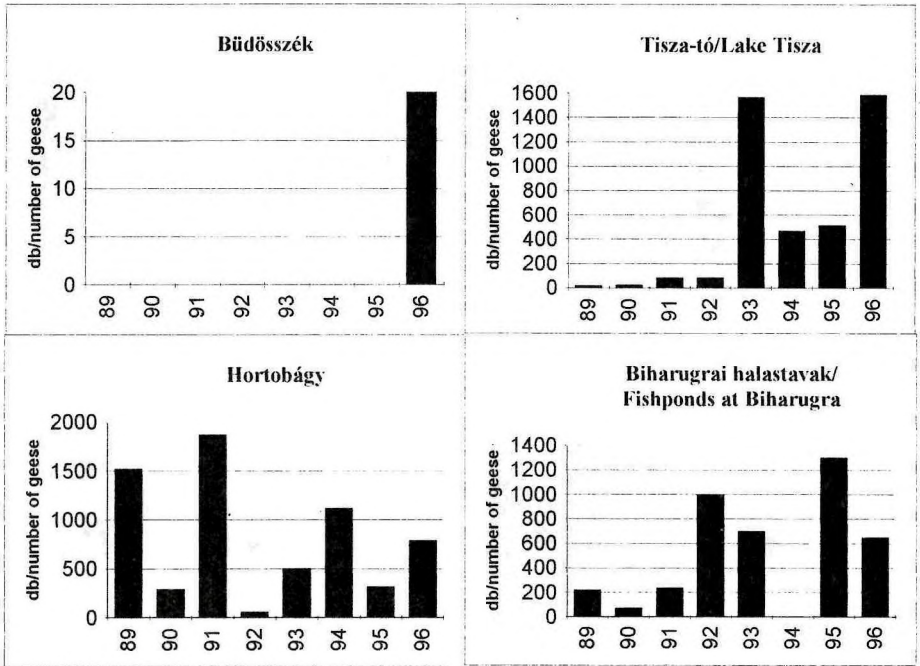
I. ábra: A nyári lúd magyarországi dinamikája a Nemzetközi Szeptemberi Nyári lúd Számlálások alapján 1989-1996

Figure 1: Dynamics of Greylag goose in Hungary after the International September Greylag Goose Count 1989-1996



I. ábra: A nyári lúd magyarországi dinamikája a Nemzetközi Szeptemberi Nyári lúd Számlálások alapján 1989-1996

Figure 1 : Dynamics of Greylag goose in Hungary after the International September Greylag Goose Count 1989-1996



Irmapusztai-halastavak

Csupán 1991-ben fordult elő szeptemberben a halastavakon a nyári lúd, 5 pld-os mennyiségben. Más évekből nincs ezen időszakból megfigyelési adata.

Kisbalaton

A kezdeti néhány száz példányos állomány nagyság után 1993-tól kezdődően a Kisbalaton vált a szeptemberi nyári lúd gyülekezések legfontosabb magyarországi helyszínévé. 1995-ben és 1996-ban itteni példányszáma elérte vagy meghaladta a teljes hazai mennyiség 50 %-át! Minimális egyedszáma 200 pld (1990), maximális mennyisége 7000 pld (1996), átlagos megfigyelt példányszáma 2463 pld volt.

Rétszilasi-halastavak

A nyári lúd előfordulása esetleges a szeptemberi számlálások idején. Csupán két esetben észlelték a megfigyelők, maximális egyedszáma 215 pld (1996) volt.

Duna, Béda-Karapanca

Rendszeres gyülekezőhelye a nyári lúdnak, csupán 1994-ben nem fordult elő. Maximális egyedszáma 900 pld (1996), átlagos megfigyelt egyedszáma 339 pld volt az évek során.

Kiskunsági szikes tavak

Megjelenése elsősorban a vízállás függvénye, amennyiben a sekély tavak nyár végére kiszáradnak, gyülekezése elmarad e területen. Emiatt hiányzott 1990-ben és 1991-ben a tavakról.

Tisza-tó

A kezdeti néhány tíz példányos szeptemberi állomány ugrásszerűen nőtt meg 1993-tól kezdődően, két évben is meghaladva a másfél ezres egyedszámot. E területen tehát egyértelműen növekvő tendenciát mutat a faj szeptemberi példányszáma. Minimális egyedszáma 22 pld (1989), maximális egyedszáma 1590 pld (1996), átlagos megfigyelt egyedszáma 545 pld volt a vizsgált nyolc év során.

Hortobágy

Előfordulása rendkívül ingadozó volt e fajnak a Hortobágyon a szeptemberi számlálások idején. Néhány tíz példánytól kétezres egyedszámot közelítő állomány nagyságig jelent meg a szinkronnapok idején. Minimális egyedszáma 59 pld (1992), maximális egyedszáma 1870 pld (1991), átlagos megfigyelt mennyisége 810 pld volt.

Biharugrai- és Begécsi-halastavak

Rendszeresen előfordult a nyári lúd a szeptemberi számlálások idején a halastavakon, csupán 1994-ben hiányzott. Ha ettől az adattól eltekintünk, egyértelműen növekvő tendenciát mutat a nyári lúd mennyiségi alakulása a halastavakon. Maximális egyedszáma 1300 pld (1995), átlagos egyedszáma 523 pld volt a 8 év során.

Tömörkényi Csaj-tó

Az itt élő, néhány példányos fészkelő állomány a szeptemberi időszakra elhagyja a területet. Csupán 1992-ben (3 pld) és 1996-ban (1 pld) fordult elő itt e faj a szeptemberi szinkronszámlálások idején.

Büdös-szék

Mindössze az 1996-os számláláskor észleltek itt 20 pd-t. Kapcsolata a közeli Csaj-tóval a nyári lúd migrációja vonatkozásban kimutatható.

Egyetlen vizsgálati évben sem fordult elő a a szeptemberi számlálások idején a nyári lúd az alábbi területeken : Duna, Gönyű-Szob, Tatai Öreg-tó, Balaton nyugati része, Duna, Gemenc, Pellérdi-halastavak, Sumonyi-halastavak, Kardoskúti Fehér-tó és Szegedi Fehér-tó

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Ha az adatsorokat és a nyári lúd szeptemberi előfordulási mintázatát tekintjük **(1.táblázat, 1.térkép)** egyértelmű regionális kapcsolatok mutathatók ki.

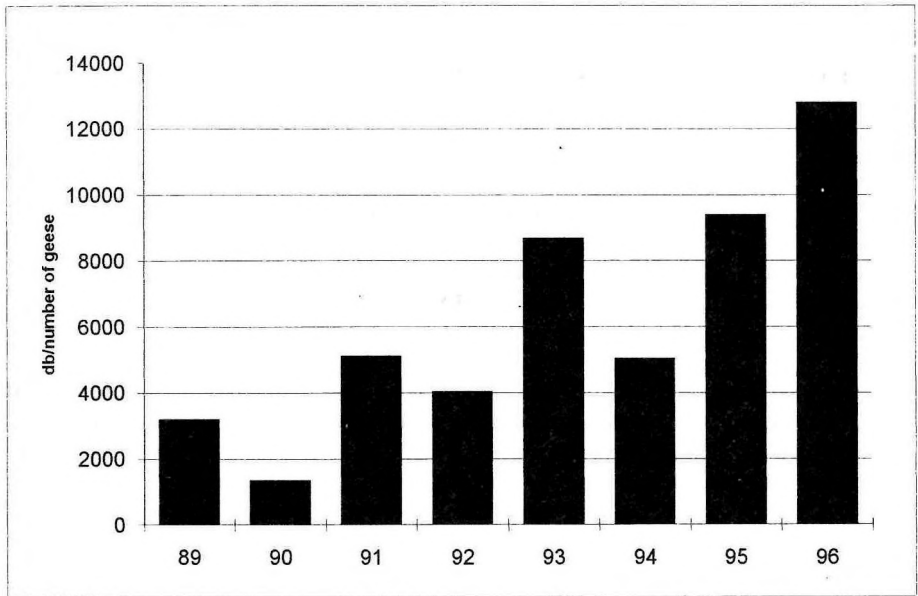
Nem vitatható, hogy a Fertő-táj (beleértve Dél-Morvaországot) és a Kisbalaton térsége között kapcsolat van. Ugyanez mondható el a Dinnyési Fertő és a Soponyai-halastavak vonatkozásában, illetve a Kiskunsági szikes tavak és a Duna alsó szakasza esetében. Tágabb értelemben ez utóbbi 4 terület is összefügghet ezen időszakban.

Ha a nagy jelentőségű tiszántúli területek eredményeit (Tisza-tó, Hortobágy, Biharugrai-és Begécsi-halastavak) elemezzük, jól látható, hogy a nyári lúd állomány az egyes években más-más területet választott a tömeges gyülekezésre. Egyes években a Tisza-tón (1993, 1996), máskor a Biharugrai- Begécsi-halastavakon (1992, 1995), ismét más években a Hortobágyon (1989, 1991, 1994) fordultak elő ezres példányszámban a nyári ludak.

Valamennyi esetben a nyári lúd előfordulását elsősorban az aktuális hidrológiai viszonyokra, a természetes tavak kiszáradására, vagy vizes állapotára, illetve a halastavak leeresztési időpontjára vezethetjük vissza. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy egyes években korán megérkezhetnek csapatok a Kárpát-medencén kívül fészkelő populációkból, de az erre vonatkozó egzakt, a közép-európai vonuló és telelő populációt felölelő feldolgozás még várat magára.

A szeptemberi magyarországi nyári lúd számlálások eredményeit vizsgálva kitűnik, hogy az állományalakulás trendje igen erős progressziót mutat **(2.ábra)**. A fent említett ökológiai motivációk hatására a fejlődés nem volt töretlen, - egyes években (1990, 1992, 1994) visszaesés volt tapasztalható, de a rákövetkező években a kapott érték mindig meghaladta az azt megelőző periódus maximumát. Ennek volt köszönhető, hogy az 1990-es mélypont **(1351 pd)** után 1993-ban már **8691 pd-t**, 1996-ban **12817 pd-t** számláltunk. Az adatok egyrészt a közép-európai fészkelő populációk növekedését mutatják, másrészt azt a nyugalmat indikálják amely három okra vezethető vissza :

- a nyári lúd nem vadászható faj Magyarországon, szemben a szomszédos államokkal (Ausztria, Csehország, Szlovákia)
- a 8/1993.sz. Földművelésügyi Miniszteri Rendelet óta a legfontosabb magyar vadlúd éjszakázó területeken egész éves vadászati tilalom van érvényben (Faragó, 1995)
- a természetvédelem olyan élőhelyrekonstrukciós munkákat végzett (Fertő-tó, Kisbalaton), amelyek tartamosan biztosítják a kedvező ökológiai adottságokat, elsősorban a vízviszonyokat



2.ábra : A nyári lúd magyarországi szeptemberi dinamikája ,1989-1996
 Figure 2 : Dynamics of Greylag goose in Hungary in September 1989-1996

5. IRODALOMJEGYZÉK

- Dick,G., Hudec,K. & Machacek,P. 1984. Sommerlicher Zwischenzug der Graugänse (*Anser anser*) des Neusiedlersee-Gebietes nach Südmähren
 Vogelwarte 32 : 251-259.
- Faragó, S. 1995. Geese in Hungary 1986-1991. Numbers, Migration and Hunting Bags.
 IWRB Publication 36. pp.97.
- Faragó, S. 1996. A Magyar Vadlúd Adatbázis 1984-1995 : Egy tartamos monitoring (Data Base of Geese in Hungary 1984-1995 : A long-term monitoring)
 Magyar Vízivad közlemények/Hungarian Waterfowl Publication 2. 3-168.
- Pellinger, A. 1993. A Fertő vadlúdjaiáról (Über die Wildgänse des Fertő)
 Szelkiáltó 7.: 10-14.

RESULTS OF SEPTEMBER INTERNATIONAL GREYLAG GOOSE COUNTS IN HUNGARY, 1989-1996

Faragó, S. & Jánoska, F.

SUMMARY

By analysing the results of Greylag Goose counts performed in Hungary in September (**Table 1, Figure 1**) it becomes clear that the trend of population dynamics shows progression of great intensity (**Figure 2**). Under the influence of ecological motivations (primarily hydrological conditions) ensuing rhapsodically, development was not going on smoothly: in certain years (1990, 1992, 1994) some regression was to be observed. However, in course of the years following the decline, numbers of geese always exceeded the maximum of the previous period. Owing to the latter fact, after the lowest results obtained in 1990 (1351 individuals) 8691 greylags were counted in 1993 and 12817 in 1996.

The above data bear testimony of increments going on in the breeding populations of Central Europe, and on the other hand, they also indicate the tranquillity experienced by geese in Hungary. This peacefulness arises from three circumstances:

- Unlike to the present situation in the neighbouring countries (Austria, Czech Republic, Slovakia), Greylag Goose does not belong to the shootable species in Hungary.
- Since 1993, according to Decree 8/1993 of the Ministry of Agriculture, in the most important roosting sites of geese shooting ban has been valid all the year round (Faragó, 1995).
- In the framework of nature conservation, biotope reconstructions have been performed in the region of Lake Fertő and the Kisbalaton by which advantageous ecological conditions - primarily those of hydrology - are permanently warranted.